

ВПЛИВ ФІСКАЛЬНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ НА ІНВЕСТИЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ

Розглянуто суть системи фіскального адміністрування і основні принципи роботи фіскального механізму. Визначено головні проблеми у сфері фіскальних відносин в Україні, а також шляхи їх вдосконалення.

Вступ. На сучасному етапі розвитку ринкової економіки України усе більше зростає інтерес до фіскального механізму та його впливу на інвестиційну діяльність. Успішне становлення цієї сфери має величезне значення для долі сучасної економіки України. При цьому від ефективної системи фіскального адміністрування виграє суспільство в цілому, зокрема через формування повноцінного фінансового ринку України, що знайде своє відображення в оздоровленні та розвитку економіки країни, та відповідно розширенні та покращенні фінансування соціально необхідних для населення заходів держави.

Постановка проблеми. У системі фінансових відносин держави фіскальні інструменти та фіскальний механізм посідають провідне місце, адже вони є основою формування державних доходів. Тому одним із основних об'єктів державного впливу є фіскальні відносини з метою охорони інтересів держави та платників податків. Для цього в кожній державі функціонує система відповідних органів виконавчої влади, які займаються адміністративно-розпорядчою діяльністю. Можна стверджувати, що рівень розвитку держави визначає якість її фіскального механізму. Наявність розбіжностей між економічною моделлю, системою державного управління і фіскальним механізмом в країні може мати суттєві негативні наслідки як для самої держави, так і для платників податків, яких вона обслуговує. Тому актуальним є питання організації фіскального адміністрування та визначення його впливу на інвестиційну діяльність в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізу фіскального механізму держави та його ролі в підвищенні активності

інвестиційної діяльності приділяється все більше уваги з боку вчених та науковців. Значний внесок у розвиток досліджень стосовно проблем державного фіскального механізму зробили такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як В.Л. Андрущенко, В.В. Буряковський, О.Д. Василик, М.В. Гринюк, А.І. Крисоватий, А.Я.Кізіма, В.М. Опарін, М.В. Карп, Д.Г. Чернік.

Постановка завдання. В даний час теоретико-методологічні проблеми вивчення державного фіскального механізму пов'язані з відсутністю єдиного трактування такого поняття, як фіскальне адміністрування. В економічній літературі відсутня єдина концепція трактування економічної сутності цього поняття. Тому нашим завданням є уточнення цього поняття для більш чіткого розуміння процесів, що відбуваються в сучасних умовах. Мета даного дослідження полягає в з'ясуванні сутності категорії фіскального адміністрування через призму розвитку теоретичних концепцій в економічній науці та доведенні її впливу на інвестиційну діяльність в Україні

Виклад основного матеріалу. Вивчення фактичних процесів у фіскальній сфері впливає з необхідності забезпечення виробничо-економічних, фінансово-економічних та соціальних потреб держави. Вирішення проблем, пов'язаних з фіскальним адмініструванням, сьогодні є важливим науковим напрямом діяльності та вектором, який пов'язаний з практичною діяльністю органів оподаткування та безпосередньо впливає на інвестиційну діяльність в країні.

Для підтримки стабільної економіки необхідна ефективна система фіскального адміністрування, націлена, з однієї сторони, на покриття державних видатків, а з іншої – на стимулювання діло-

**Олександр
Диба**

к.е.н., доцент
кафедри
банківських
інвестицій

**Євгеній
Данилюк**

к.е.н., ст. викладач
кафедри
банківської справи

**Оксана
Домерат**

здобувач кафедри
банківських
інвестицій,
ДВНЗ «Київський
національний
економічний
університет
імені Вадима
Гетьмана»

МАКРОЕКОНОМІКА

вої активності суб'єктів господарювання та їх інвестиційну активність. Дана мета входить до сфери державного фіскального управління, основними завданнями якого є побудова раціональної податкової системи, належного рівня організації податкової служби, її дієздатності і налагодженості податкової роботи.

Система податкових відносин є провідною при формуванні та забезпеченні фінансової стабільності, створенні умов для відновлення виробництва, поживленні економічних процесів в економіці держави, але він виявився слабо прогнозованим та нестабільним. В країні тривають процеси тінізації економіки, грошові потоки є непрозорими, поза банківською сферою обертаються значні кошти.

Проблеми фіскальної сфери умовно поділяються на дві категорії:

- проблеми, які вирішуються покращенням внутрішнього менеджменту;
- проблеми, які потребують вдосконалення прийомів, направлених на процеси оподаткування.

Саме в таких умовах виникло поняття «фіскальне адміністрування в Україні» та почало розповсюджуватись в контексті вирішення раніше згаданих проблем органів оподаткування та виконання фіскальної складової забезпечення діяльності держави. Аналіз фіскального адміністрування в Україні показує, що згадана тематика не одноразово порушувалась керівниками міністерства доходів і зборів України. А тому, у податкових органах України податкове адміністрування розглядається в дещо звуженому розумінні, як система заходів і дій забезпечення податкових надходжень в межах чинного податкового законодавства.

Універсальні принципи управління, розроблені Анрі Файолем [2, с. 68], які є актуальними і сьогодні, виходячи із системного аналізу, можна використати для визначення принципів фіскального адміністрування. Отже, відносимо до них наступні:

- 1) принцип системності;
- 2) принцип первісної цілі;
- 3) принцип ієрархії;
- 4) принцип економічності;
- 5) принцип врахування ризиків;
- 6) принцип розвитку.

Ми погоджуємося, що загалом до фіскального управління слід відносити сукупність методів, прийомів і засобів інформаційного забезпечення, за допомогою яких органи влади надають функціонуванню фіскального механізму заданий законом напрям і коорди-

нують фіскальні дії при суттєвих змінах в економіці та політиці.

Фіскальне адміністрування можна виділити як управління людьми й подіями у сфері оподаткування через ієрархічно структуровані рішення представницьких політичних органів та дії виконавчо-владних установ. Конкретизувавши поняття доцільно було б визначити фіскальне адміністрування як державне управління податковою системою загалом і структурними елементами – окремими податками щодо їх законодавчого запровадження та проектування і оперативного управління податкового контролю за дотриманням законодавства податкоплатниками [3].

Відзначимо, що до системи фіскального адміністрування відноситься і реалізація урядом своїх функцій за рахунок податків. Тобто логічно ґрунтуючись на понятті «фіск», виходимо за рамки безпосереднього управління процесом справляння податків. На категоріальному рівні пояснюється фіскальне адміністрування з трьох позицій одночасно: як політика, наука та мистецтво. При цьому фіскальне адміністрування як політика вбачається у діях владних та управлінських структур, за допомогою яких наявні фінансові ресурси в певних пропорціях розподіляються між приватним і публічним секторами економіки, між державою і населенням, а уряд за рахунок податків реалізує свої функції; наука – у формулюванні принципів ефективного управління податковою системою та її оцінці за певними критеріями; мистецтво – у забезпеченні проведення управлінських та політичних рішень щодо функціонування податкової системи.

В цілому поділяючи позицію В. Л. Андрущенка, вважаємо потрібним більш лаконічне формулювання поняття фіскального адміністрування. Так, визначаємо фіскальне адміністрування як систему законодавчо визначеної сукупності взаємовідносин між державою, яка є ініціатором створення податкового середовища, та платниками податків.

Фіскальне адміністрування здійснюється системою відповідних фіскальних органів, на які покладено функції забезпечення адміністративно-розпорядчої діяльності щодо практичної організації процесу забезпечення бюджетних надходжень (податкові інспекції та адміністрації, органи митної та контрольно-ревізійної служби тощо).

Підтримка на належному рівні про-

цесу фіскального адміністрування потребує здійснення певних витрат. До їх складу традиційно включають витрати на оплату праці працівників фіскальних органів (податкової та митної служб, органів податкового контролю), на реалізацію різноманітних заходів (інформаційно-аналітичних, контрольних-моніторингових, науково-освітніх тощо). Забезпечення функціонування системи фіскального адміністрування залежить від загальної стратегії і тактики у сфері бюджетно-податкового регулювання, які залежать від основних цілей і завдань соціально-економічної політики держави.

Важливий аспект фіскального адміністрування стосується необхідності визначити сукупність відносин, пов'язаних зі стягненням податків. Як наслідок, виникає інша система взаємовідносин – між органами оподаткування та платниками податків. Ці взаємовідносини можна визначити як адміністрування процесів оподаткування.

З точки зору вдосконалення взаємовідносин між органами оподаткування та платниками податків, при забезпеченні стягнення та сплати різних видів податків та зборів необхідно встановити паритетні стосунки між податковими органами і платниками податків. Для цього доцільно забезпечити виконання комплексу питань, пов'язаних з функціонуванням цих органів для виконання поставлених перед ними задач.

Якщо аналізувати цей аспект, фіскальне адміністрування є прерогативою органів оподаткування та забезпечується створенням методичної та методологічної баз стягнення податків та зборів, а також розробкою роз'яснень для платників податків з питань застосування законодавчих та нормативних актів з питань оподаткування. Саме фіскальне адміністрування направлено на корегування відносин у сфері оподаткування. На нашу думку, такий підхід повною мірою відповідає реаліям економічних відносин.

Сукупність взаємовідносин у фіскальному адмініструванні розглядаємо як систему двох рівнів:

- система взаємовідносин між державою та платниками податків;
- система взаємовідносин між органами оподаткування та платниками податків.

Наявність такої системи виявляє два аспекти фіскального адміністрування:

- юридичний – забезпечення платником податків законодавчої бази для

стягнення податків та захисту їх інтересів (адміністрування податку) ;

- фінансово-економічний – забезпечення надходжень до бюджетів за рахунок стягнення законодавчо визначених податків (адміністрування процесів оподаткування).

Фіскальне адміністрування забезпечується комплексом законодавчих ініціатив, які направлені на створення збалансованих відносин між ними, а також законами й механізмами їх застосування.

В умовах законотворчості, які існують на сьогодні в Україні, фіскальне адміністрування посідає місце стабілізуючого фактора. Саме чітка та законодавчо закріплена визначеність процесу фіскального адміністрування для учасників податкових відносин надає елемент прозорості і конкретності при формуванні грошових потоків в інвестиційній сфері та створенні бізнес-середовища для інвестування [4].

Викликає інтерес питання про основні чинники, що визначають ефективність фіскального адміністрування. Більшість науковців виділяють такі: звички і правила, напрями управлінської діяльності, стратегія і тактика, психологія особи й людський фактор, організаційна система. На загальні параметри фіскального адміністрування впливають наявність необхідних ресурсів для модернізації фіскального процесу, а також рівень професійної підготовки персоналу фіскальних органів. В умовах України додається ще один чинник – спроможність фіскальних органів виконувати актуальні завдання фіскальної політики, що часто залежить від політичного впливу й корупційних проявів. Отже, розвиток методології фіскального адміністрування має бути спрямовано на мінімізацію суб'єктивних складових на рівні виконання законодавства, що забезпечує бюджетні надходження.

Таким чином, під фіскальною ефективністю слід розуміти сукупність ефектів, яку здатна приносити суспільству, державі та економіці обрана органами влади бюджетна політика, що проявляється як результат бюджетного процесу. Бюджетна ефективність може бути кількісно виражена як відношення результатів, досягнутих завдяки реалізації бюджетних програм, до бюджетних витрат. Оскільки переважну більшість надходжень забезпечують податкові та митні платежі, логічно буде гіпотеза, що вдосконалення механізму бюджетного менеджменту доходів неможливе без оптимі-

зації податкового й митного адміністрування (фіскального адміністрування), і як наслідок, сприятиме покращенню інвестиційної привабливості нашої держави.

Ефективність роботи податкових органів, їх адекватність розвитку ринкових відносин, забезпечення налагодженого механізму нарахування та стягнення податків, використання цього механізму для забезпечення впливу на пропорції суспільного відтворення та інвестиційну діяльність формує необхідність вивчення проблем на шляху ефективного фіскального адміністрування в Україні.

Сьогодні на шляху ефективного фіскального адміністрування існують проблеми, які, безумовно, впливають на результативність цього процесу та погіршують вихідні умови для інвестиційної діяльності в Україні. До них можна віднести наступні:

- значна кількість різних податків та зборів;
- часті зміни законодавчих та нормативних актів;
- відсутність уніфікації діяльності контролюючих органів;
- наявність різноманітних пільг у сфері оподаткування;
- проблеми міжбюджетних відносин;
- проблеми формування позабюджетних фондів;
- непоінформованість суспільства у фіскальних питаннях.

Рівень розвитку трансформаційної національної економіки ставить перед суб'єктами податкових відносин різні завдання, які потребують коригування залежно від змін внутрішніх економічних відносин, впливу зовнішніх чинників, умов господарювання та фінансово-господарського стану суб'єктів господарювання, інших складових ринкових відносин.

Своєчасне врахування всіх цих чинників в ході адміністрування процесів оподаткування сприятиме:

- створенню ефективних умов діяльності органів оподаткування;
- створенню сприятливого середовища для розвитку інвестиційної діяльності суб'єктів підприємницької діяльності;
- забезпеченню обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення адміністрування податків, тобто внесення державою відповідних змін у взаємовідносини з платниками податків;
- усуненню елемента випадковості при прогнозуванні бюджетних надходжень;
- вирішенню проблем, пов'язаних зі стягненням та сплатою податків та

зборів, зокрема збільшенню рівня добровільної сплати податків.

Таким чином, фіскальне адміністрування у всіх його аспектах має бути предметом подальшого вивчення та наукових досліджень для забезпечення комплексного підходу до розв'язання проблем інвестиційної активності суб'єктів підприємницької діяльності та забезпечення структурних реалій української економіки.

Створення науково обґрунтованої системи фіскального адміністрування сприятиме підвищенню рівня розвитку національної економіки, підвищенню ефективності стягнення податків, стимулює розвиток інвестиційної діяльності та її активність.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи викладене, необхідно зазначити, що дослідження та вивчення фіскального адміністрування пов'язано з особливостями діяльності платників податків, швидкістю змін юридичного аспекту податкових взаємовідносин, моніторингом податкових змін, активністю ринкових перетворень в державі, темпами детінізації економіки, рівнем довіри платників податків до фіскальних органів. Тому подальше дослідження фіскального адміністрування в умовах трансформаційної економіки України сприятиме створенню системи чітко визначеної гармонізації та цілеспрямованих дій по забезпеченню ринкових перетворень, одним із шляхів досягнення яких є активізація інвестиційної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Онищенко В.* Податкове адміністрування / В. Онищенко // Економіка: проблеми теорії та практики. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2001. – С. 3-9.
2. *Мескон М.Х.* Основы менеджмента / Мескон М.Х., Альберт М., Хедоури Ф. – М.: Дело, 1997. – 704 с.
3. *Андрущенко В.Л.* Фіскальне адміністрування як наука і мистецтво / В.Л.Андрущенко // Фінанси України. – 2003. – № 6. – С. 27 – 35.
4. Державне агентство України з інвестицій та розвитку. [Електронний ресурс]– Режим доступу: <http://www.in.gov.ua/index.php?get=225>